

Такая синкретичность текста напрямую отсылает нас к синкретичности, присущей мифу. Многочисленные повторы на синтаксическом, лексическом и фонографическом уровнях создают особое средство художественной выразительности – суггестию. Благодаря суггестии через дополнительные ассоциативные смысловые и интонационные оттенки происходит внушение и передача определенных установок, которые невозможно выразить средствами реалистической образности или логически оформленной мысли. Писательница подобно гипнотизеру повторяет слова, отдельные фразы, которые выстраиваются в тексте в определенный порядок, тем самым создавая особый музыкальный ритм, и вызывают у читателя на подсознательном уровне ассоциации, необходимые для глубокого погружения в мифологическое сознание.

Таким образом, в романе-мифе «Дни гнева» С. Жермен миф воссоздается не только на уровне сюжета и проблематики, но и через мифопоэтику. Текст структурирован с помощью разноуровневых повторов, которые задают особый музыкальный ритм романа. Благодаря музыкальному принципу организации произведения происходит воздействие на подсознательное читателя. Ритмизованный дискурс С. Жермен напоминает суггестивный текст религиозных писаний, где используется взаимосвязанное повторение лексико-семантических и фонетических единиц. Многочисленные повторы побуждают реципиента отказаться от рационального восприятия текста, за счет чего и достигается эффект изменения сознания и введения его в сферу бессознательного.

Библиографические ссылки

1. Germain S. Jours de colère. Paris : Folio, 1985. 345 p.

Самахвал С. І. (Мінск)

Балгарская рэцэпцыя «самай містычнай і таямнічай кнігі ў Беларусі»

Ужо не раз адзначалася, што беларуска-балгарскія літаратурныя ўзаемасувязі на працягу XX–XXI стагоддзяў па-сапраўднаму ўражваюць і колькасцю здзейсненых узаемаперакладаў, і прыкладамі цёплых сяброўскіх адносін паміж пісьменнікамі, перакладчыкамі і літаратуразнаўцамі. Дзякуючы такім узаемаадносінам з’явіўся пераклад на балгарскую мову адной вельмі каштоўнай кнігі не толькі для беларускай літаратуры, але ў цэлым для славянскіх культур. Гэтай кнігай з’яўляецца апавесць Вацлава Ластоўскага «Лабірынты». Зварот намі да аналізу дадзенага перакладу абумоўлены некалькімі прычынамі. Адной з агульных прычын з’яўляецца тое, што, на жаль, пры шматлікіх

дасягненнях у галіне беларуска-балгарскага ўзаемаперакладу, як балгарскаму, так і беларускаму параўнальнаму літаратуразнаўству, асабліва ў цяперашні час, не хапае асвятлення здзейшаных рэчаў на старонках літаратурных газет і часопісаў, практычная адсутнасць палемікі, пэўных меркаванняў, думак і ацэнак даследчыкамі літаратурных з’яў, як кшталту нядаўна выдадзены зборнік у Балгарыі «Інтерпретираме руска литература» [3], што вельмі ўскладняе гаворку пра рэцэпцыі літаратур. Другая прычына – больш канкрэтная, гэта імкненне падкрэсліць ролю Вацлава Ластоўскага не толькі як гісторыка і грамадскага дзеяча, але і пісьменніка, прычым вельмі адметнага ў беларускай літаратуры пачатку ХХ стагоддзя.

Беларускі даследчык творчасці Вацлава Ластоўскага, Язэп Янушкевіч, адзначае, што «параўноўваючы раннюю творчасць Влада з празаічнымі творамі Коласа, Бядулі, Гарэцкага, Цёткі, заўважаецца, што рэвалюцыйныя падзеі 1905–1907 гг. як бы закранулі Ластоўскага менш за астатніх. Пісьменнік намацаў сваю тэму – пераважна гістарычную, хоць мог па-мастацку адгукнуцца на “злобу дня” [2, с. 430] і называе самай яркай мастацкай рэччу ў яго літаратурнай спадчыне аповесць “Лабірынты”, поўны пераклад якой на балгарскую мову разам з яшчэ адным невялікім апавяданнем “Прывід”/ “Видението” быў змешчаны ў “Анталогіі беларускай прозы” (2005 г.)» [1].

Трэба адзначыць, што імя Вацлава Ластоўскага ў пераліку беларускіх пісьменнікаў ХХ стагоддзя ў вядомым артыкуле «Белоруская литература» Марка Марчэўскага [6] няма. Перакладчыцу Венету Геаргіеву-Козараву прычыніў да «перастварэння» дадзенай аповесці беларускі празаік і журналіст Вінцэсь Мудроў, пра што яна ўзгадвае ў спасылцы пад перакладзеным творам: «на думку беларускага пісьменніка Вінцэся Мудрова, якому глыбока ўдзячная за дапамогу пры маёй працы над тэкстам “Лабірынты”, – гэта “самая містычная і таямнічая кніга ў Беларусі”» [1, с. 28].

І трэба аддаць належнае, відаць, ім абодвум за дасканалы пераклад твора, які ажыццяўляўся з ранняга арыгіналу, а дакладна з мюнхенаўскага выдання 1956 г. [4], што зазначае перакладчыца. Пра гэта сведчаць і іншыя «ўскосныя» моманты. Так, у мюнхенаўскім варыянце і адпаведна ў перакладзе прапушчаны некаторыя выразы, напрыклад, што мясцовы чыноўнік, які задаваўся мэтай давесці, што па-расійску трэба пісаць названне гораду не «Полоцк», а «Полотск», быў абруселым немцам альбо імя «Падземнага чалавека» Грыгора Н. (у пазнейшым варыянце) падае як першапачатковае Рыгор Н, альбо, нарэшце, і такая дробная дэталі, як правільна пастаўленая ўскосна-вертыкальная рыска ў польскім слове «jadźwingowie» над літарай «ż»,

якая захавалася ў выданні 1956 г. і перакладзе, і, на жаль, знікла, у апошнім выданні 2015 г. [5], што чарговы раз сведчыць аб хуткай, няпільнай, магчыма, нават неадказнай працы сучасных выдаўцоў, рэдактараў і карэктараў.

Праўда, перакладчыца, часам, і самастойна дапаўняе пераклад неіснуючымі ў арыгінале выразамі і сказами, у прыватнасці, ў самім творы тлумачыць, хто такія «васільяны». Складанасць пры перакладзе выклікалі і беларускія рэаліі, напрыклад, назвы страў – сальцісон заменены на «картофі» (бульбу). Гэтыя «ўскосныя» недакладнасці сведчаць, што перакладчыца творча падышла да справы і імкнулася як мага больш наблізіць твор да разумення суайчыннікамі, таму і суправаджала пераклад зноскамі ўнізе і тлумачыла некаторыя, на яе думку, незразумелыя рэчы з тэксту твора, напрыклад, што значыць «ратай» па-беларуску або хто такія старажытнагрэчаскі скульптар Фідзій ці святая Ефрасіння і інш. Акрамя няпростага сюжэта і зместу твора нават для зразумення беларускім чытачом, складанасць пры перакладзе магла выклікаць і сама мова арыгінала, які мае шмат адначасова як русізмаў («учаснік», «вучыцель», «адмеціць», «незавіднае» і г. д.), так і польскіх выказаў – «гвезда», «адповедзь», «ляска», «саля», «сеў пры стале» і інш. Нягледзячы на ўсё гэта, пераклад аказаўся дастаткова выразны і дакладны, а гэта гаворыць пра сапраўдную цікавасць перакладчыцы да твора. Для нас жа інтарэс прадстаўляе, чым такая зацікаўленасць магла быць выклікана.

Я. Янушкевіч зазначыць: «новае, што наогул прынёс Ластоўскі ў беларускую літаратуру, – глыбокае веданне айчынай гісторыі» і запэўніць, што «феномен Уладзіміра Караткевіча быў запраграмаваны і праз дзесяцігоддзі ўвасобіўся» [2, с. 438], аднак дадзеная аповесць толькі развагамі пра гістарычнае мінулае наўрад ці магла б захапіць балгарскага чытача. У кожнай славянскай літаратуры, якім даводзілася сцвярджаць сваё права на незалежнасць, гістарычная тэма не з'яўляецца наватарствам. У балгарскай літаратуры напісана нямала твораў на гістарычную тэматыку з асэнсаваннем свайго мінулага, пачынаючы з п'есы часоў нацыянальнага адраджэння

В. Друмева «Іванка – забойца Асэна І», працягваючы творами І. Вазава («Іван Аляксандр», «Казаларская царыца»), Стаяна Загарчынава «Дзень апошні – дзень Гасподні», Эміліяна Станева («Антыхрыст», «Легенда пра Сібіна, праслаўскага князя») і заканчваючы пазнейшымі раманами гісторыка і прафесара Веры Мутафчыевой («Летапіс смутнага часу», «Выпадак Джэм») і многія іншыя. Аповесць беларускага пісьменніка можа захапіць балгарскага чытача, хутчэй, выразнай ідэяй – *кожны* народ мае сваю гісторыю, галоўнае толькі здолець расшукаць свае карані сярод

лабірынтаў. У пастаянных размовах галоўнага героя, ад імя якога вядзецца аповед, з іншымі ўдзельнікамі «Археалагічнай вольнай контэрфратэрніі» Іванам Іванавічам і Падземным чалавекам, вылучаецца роўнае права кожнага народа на сваё існаванне, як і роўныя правы кожнага на веданне ўласнай мінуўшчыны. Так, мясцовы полацкі памешчык, пры размове з галоўным героем, падкрэслівае: «Нашы продкі перажылі стадыю высокай культуры. Як довад магу прывесці, што дагэтуль сярод нашага простага народа, які паўтысячы лет ходзіць у чужым ярме, дагэтуль маюцца ўласныя назвы важнейшых нябесных знакаў... Назоў гэтых захавалася многа. А што гэта знача? Гэта знача, што быў калісь час, калі ў нас працвітала астралогія, глыбокае знанне якой з'яўлялася прывілеем класа вучоных, але была адначасна, мабыць, ведай, даступнай для ўсіх станаў»[4, с. 25]. Дадзеная ідэя вельмі моцна нагадвае спрэчку Кірыла-Канстанціна Філасафа з «трохмоўнікамі» і трактат чарнарызца Храбра «О письмѣнахъ», якія адстойвалі права на роўнае існаванне славянскага пісьменства сярод іншых. Прычым, В. Ластоўскі у творы робіць асаблівы акцэнт на самабытнасці славянскай культуры, падкрэслівае, што яна нічым не ўступае іншым старажытным культурам. Прыгадвае таксама, што ў «знамянітай полацкай бібліятэцы», акрамя іншых каштоўных дакументаў, захаваліся і «ўласнаручныя пісанні братаў Кірыла і Мяфодзія», не прамінуўшы адзначыць, што «хоць яны сапраўды пераклалі Святое пісьмо на славянскую мову, але ў пісьменнасці славянскай, так званымі кірылаўскімі літарамі, на добрыя чатыры сталецці іх папярэдзілі розныя хрысціянскія сектанты, а перадусім маніхейцы, паўлікіянцы і мэсальянцы. Усе гэтыя сектанты пісалі грэцкімі літарамі па-славянску, дапасоўваючы іх да славянскай мовы. І пераклад кананічных кніг на славянскую мову папярэдзілі розныя сказанні, як, прыкладам: “Сказанне аб Адаме”, “Кнігі Эноха справядлівага”, “Сказанне аб Ламэху і Мэльхіседэху”, “Запаветы дванаццаці патрыярхаў”, “Пасланне Абраама да Хрыста”, “Евангелле Хамы”, “Евангелле Нікадымава” і шмат іншых...» [4, с. 93].

Такім чынам, аповесць Вацлава Ластоўскага «Лабірынты» тыпалагічна блізкая балгарскай літаратуры. Пісьменнік, падобна балгарскаму манаху Паісію Хілендарскаму, «адчуў пільную неабходнасць часу, калі абуджанаму з летаргічнага сну народу патрэбна было падаць элементарныя звесткі пра мінулае Бацькаўшчыны» [2, с. 432]. Аднак калі Паісій Хілендарскі прама звяртаецца да чытача ў «Гісторыі славянабалгарскай», падкрэсліваючы ў асобным раздзеле карысць для чытача ад прачытання твора, то Вацлаў Ластоўскі пастаўку абыгрывае сваю ідэю: падарожжа па старажытных лабірынтах

галоўнага героя аповесці адбываецца ноччу, калі герой нібыта засынае, затым прачынаецца ад ціхага стуку Падземнага чалавека ў акно і адпраўляецца з ім у займальную вандроўку. У апошняй, шостае главе твора акажацца, што ўсё адбывалася з галоўным героем нібыта ў сне. Прачнуўшыся, ён моцна ўражаны ад таго, колькі шмат звестак ён даведаўся пра мінулае сваіх продкаў падчас сну, і ўжо цалкам па-новаму пачынае ўспрымаць рэчаіснасць. Дадзены сон якраз і сімвалізуе сон нацыі. Да таго часу, пакуль нацыя не прачнецца, яна не можа правільна ацаніць рэчаіснасць, якая, як акажацца, не такая простая, як яе могуць трактаваць тыя, каму выгадны гэты сон.

Несумненным з'яўляецца тое, што Вацлаў Ластоўскі здолеў заняць сваё адметнае месца ў гісторыі Беларусі не толькі як бліскучы літаратар, але і як сапраўдны прарок свайго часу, і вельмі добра, што яго творы ў перакладах, у тым ліку і балгарскіх, могуць паўплываць на свядомасць прадстаўнікоў іншых нацыянальнасцей, якім сугучны ідэі беларускага адраджэнца.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Антологія беларуска проза / Съст. : Волга Ипатова. София : Илинда-Евтимов, 2005. С. 28–53.
2. Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / рэдкал. : Гніламёдаў У. В., Жураўлёў В. П. [і інш.]. Мінск : Беларуская навука, 1999–2003. Т. 1 : 1901–1920 / Гніламёдаў У. В. [і інш.]. 1999. 583 с.
3. Интерпретираме руска литература: сборник / Съст и ред. А. Вачева, Г. Петкова, Р. Парашкевов; научна ред. Р. Божанкова. София : СУ «Св. Климент Охридски», 2018.
4. Ластоўскі В. Ю. Творы. Мюнхэн : Выдавецтва «Бацькаўшчыны», 1956. 112 с.
5. Ластоўскі В. Ю. Лабірынты. Мінск : Попурри, 2015. 173 с.
6. Марчевски М. Беларуская литература // Літаратурен свят. 2012. № 41 [Электронный ресурс]. Рэжым доступу : <http://literaturensviat.com/?p=59325/>. Дата доступу : 24.02.2019.

Собаль П. А., Кіслейка Л. С. (Мінск) Малая радзіма ў творчасці Аркадзя Нафрановіча

*Маленькая мая Радзіма
Заўсёды ты перад вачыма,
І думкаю, і сэрцам я з табой.
Прыеду і сумую ў хаце,
І чую ціхі голас над сабой:
Спявае калыханку маці...*

Тэма малой радзімы блізкая кожнаму чалавеку. Творчыя асобы, у прыватнасці пісьменнікі, так ці інакш закранаюць свае вытокі ў творчасці, асэнсоўваюць іх лёсавызначэнне. Невыпадкава такія прывабныя нам і сёння творы беларускіх класікаў, прысвечаныя родным